

Mart Saar (1882-1962)

Maailmapilguga rabalaulik. Kogutud soololaulud III

Bog Bard with a Worldview. Complete Songs III

1	Kevadel / In Spring (rahvaluule) 1959	3'14
2	Mälestus * / Memory (Karl Eduard Sööt) 190..?	2'29
3	Ketran siidivilla / Spinning Silk-Wood (Ellen Niit) 1961	2'29
4	Pärast kõuet / After the Thunder (Mart Saar) 1921	1'38
5	Mu viimne laul / My Last Song (Juhan Liiv) 1952	1'44
6	Haiguse aegu / At the Time of Sickness (Villem Grünthal-Ridala) 1911	1'52
7	Äike / Thunder (Ellen Niit) 1961	3'20
8	Sügis / Autumn (Juhan Liiv) 1912	3'38
9	Ilmud kui unistus / You Appear as a Dream (Mart Saar) 1922	3'19
10	Lehekuul * / In May (Ernst Enno) 19..?	2'01
11	Lapsuke, nüüd heida sa (II versioon) * / Go to Sleep, My Child! (Lydia Koidula) 1922/1960	5'21
12	Oh kevade, oh kullane / Oh Golden Spring (Anna Haava) 1959	1'41
13	Merel * / At Sea (rahvalik) 19..?	1'23
14	Lained, kuhu te tõttate * / Waves, Where Are You Rushing? (Juhan Liiv) 19..?	1'54
15	Tundmatu soololaul * / Unknown Solo Song (Juhan Liiv „Talveöö” / „Winter Night”) 19..?	2'00
16	Hommikulaul / Morning Song (Jakob Tamm) 1925	1'42
17	Õhtul / In the Evening (Ado Grenzstein-Piirikivi) 1925	1'43
18	Õhtupalve / Evening Prayer (Luise Hensel) 1925	3'54
19	Kuuvalgel * / In the Moonlight (Jakob Tamm) 1905	2'05
20	Ennemuiste / In Ancient Times (Leena Gross) 1905	1'54
21	Laine / Wave (Jakob Tamm) 1921-22	1'27
22	Õhtupalve II * / Evening Prayer II (Luise Hensel) 1925	4'47
23	Kalamehe mõrsja / Fisherman's Bride (Anna Haava) 1959	1'52
24	Kiige katsumine / Trying the Swing (improvisaata rahvaviisi teemal) 1963	2'46
25	Üksainus kord (II versioon) * / Only Once II (Anna Haava-Mart Saar) 1915-1962	2'29
26	Üksi / Alone (Peeter Jakobson) 1921	4'06
27	Lill ja liblikas / Flower and Butterfly (Anna Haava) 1954	3'07
28	Ussisõnad / Snake Spell (folklore) 1923	2'27
29	Laps ja tuul * / Child and Wind (Ernst Enno) 1921	2'22

Total time: 73'41

* **esmasalvestus** / first recording

Arete Kerge

sopran / soprano

Iris Oja

metzosopran / mezzo soprano

Kadri-Ann Sumera

klaver / piano

1 Kevadel

Rahvaluule
1959

Uu-uu-uu.
Juba lehib leinakaske,
haljendab muretishaava,
suure soo keske-ella,
laia laandede vahele.

Karjatsida, vaevatsida!
Lähme oksid murdemaie,
kasekesi katkumaie.

Murra oksid, neitsikene!
Murra oksid, katku kasu!

Jäta ladvad murdemata,
jäta ladvad linnu lenda,
linnu lenda, tui tulla,
pääsukestel peale käia,
käod otsas kukutada.
Uu-uu-uu.

2 Mälestus

Karl Eduard Sööt
190...?

Vaimu ette õrnalt tõuseb
kauge aja mälestus,
lapsepõlve kallim vara,
paleus ja igatsus:

need on lihtsad lood ja laulud,
ennemuistsed jutud sääl,
vanaeide lahke nägu,
tema armas, mahe hääl.

Need on lillerikas vainu,
mängumuru, karjatee,
kauge õnn, mis läbi udu
virvendub veel hingesse.

Aastad läevad ja mu elu
kaob ühes nendega,
aga lapsepõlve vara –
luule – ei või kaduda.

Ikka kostab kaugelt lugu,
laul nii vaikne, sumaja...
ja ma õnne unenäos
pean seda kordama!

1 In Spring

Folklore
1959

Oh, oh oh.
Silver birch is in leaf,
the aspen is lush
in the heart of the bog,
in the wide woodland.

Herders, fellers!
Let's go breaking branches,
pulling the birches.

Break the branches, maiden!
Break the branches, pick the buds!

Leave the tops unbroken,
leave them for the birds,
for the birds, for the doves,
swallows to stroll,
cuckoos to call.
Oh, oh oh.

2 Memory

Karl Eduard Sööt
190...?

Gently in my mind's eye
an echo of a distant time rises,
childhood's dearest treasure,
ideal and yearning:

simple stories and songs,
age-old tales,
old woman's kind face,
her lovely, mild voice.

A flower-rich field,
playground, herd path,
a distant joy shimmering
still into the soul through the mist.

Years pass, and my life
fades with them,
but the childhood's treasure –
poetry – cannot disappear.

A song still echoes from afar,
a song so quiet, murmuring...
and in the dream of happiness,
I must repeat it!

3 Ketran siidivilla

Ellen Niit
1961

Ketran siidivilla
öise akna all.
Sinikiiri pillab
kuuke üleval.

Kerin kullast kera,
kuni jätkub ööd.
Seitse tähetera
valgustavad tööd.

Karraskirjalise
särgi sellest koon.
Homme õhtul ise
sulle selle toon.

4 Pärast kõuet

Mart Saar
1921

Pärast kõuet halja muru pinnal
murueide tütreid sammul liiguvad.
Hõbehelmed õhulisel rinnal,
peas neil kalliskivid läigivad.

Ilmarine ilmaneidudele
kõue vihma hõbedasist pisaraist
lõhkend kõuepilverüngastele
taob silda vikerkaarelist.

5 Mu viimne laul

Juhan Liiv
1952

Mu viimne laul oli õitest
ja kenast kevadest,
ja kena kevade ilust
ja suvest ja sügisest.

Ja sinust, kuldne, ta õhkus
ja laulis su iludest,
ta suvest ja sügisest laulis
ja laulis igavest!

3 Spinning Silk-Wool

Ellen Niit
1961

I'm spinning silk-wool
by the night's window.
The moon above
sprinkles blue rays.

I wind the golden yarn ball
till the night lasts.
Seven star seeds
show me the light.

I'll weave the yarn
to a glittery shirt.
At tomorrow's eve
I'll bring it to you.

4 After the Thunder

Mart Saar
1921

After the thunder, on the lush grass
the meadow maidens stroll.
Silver beads on airy chests,
jewels shining in their hair.

Ilmarine for the maidens
out of the rain's silvery tears
hammers a rainbow bridge
over tattered storm clouds.

5 My Last Song

Juhan Liiv
1952

My last song was of flowers
and the sweet spring,
and the beauty of spring,
and summer and autumn.

And of you, my golden, it rose
and sang of your charms,
and of summer and autumn
and forever it sang!

6 Haiguse aegu

Villem Grünthal-Ridala
1911

Koidab, ja tõusengus tähed
kustuvad ära.
Kuu kui kohkunud moondab
kahvatuks sära.

Hallide ruutude läbi
valguvad kiired,
purpuri punaselt loitvad
pilvede piired.

Tuhmalt väriseb tuli,
silm mul vaob,
öösine imelik nägu
salaja kaob.

7 Äike

Ellen Niit
1961

Mõtiskledes istud maas,
vaatad tulnud teile.
Seal on nõmm ja seal on aas,
kogu sinu eile.

Lapsemeelseis salmikuis
mõtteivad kõhnad.
Nisukarva palmikuis
kevadpäeva lõhnad.

Võrdselt jagab õitsev puu
valgust kui ka varju.
Veel ei ole söönud suu
toome musti marju.

Äkki pilve sälkudes
tume värin liikus,
mürinains ja välkudes
taeva katus kiikus.

Õitsev põõsas habises,
tuule järgi vajus,
okstelt õisi rabises
vihisevas sajus.

Mõistad, homme pole puu
selline kui praegu.
Õnnelik ja õnnetu
oled ühte aegu.

Jälle päike üle tee
tõmbab kuldseid lõngu.
Aga tuul, eks kannab see
küpsemise hõngu.

6 At the Time of Sickness

Villem Grünthal-Ridala
1911

The dawn rises
and the stars fade away.
The startled moon
turns its shine pale.

Through the gray squares,
rays spill,
purplish red glowing
linings of clouds.

The fire flickers dimly,
my eyes close,
the strange face of the night
subtly disappears.

7 Thunder

Ellen Niit
1961

Musing, you sit on the ground,
looking back at taken paths.
There's the heath and meadow,
all your yesterdays.

Child-minded rhyme books
with little thoughts.
In wheat-colored braids,
the scents of a spring day.

A blossoming tree
gives both light and shade.
The mouth has not yet tasted
mayday tree's black berries.

Suddenly, in the folds of a cloud,
a dark tremor moved,
thundering and flashing,
the sky's roof swayed.

A blooming bush shivered,
leaning with the wind,
petals rustled from the branches
in the hissing rain.

You know tomorrow the tree
won't be as it is now.
Happy and unhappy,
you are both at once.

Again, the sun over the road
draws golden threads.
But the wind carries
the scent of maturing.

8 Sügis

Juhan Liiv
1912

Igav liiv ja tühi väli,
taevas pilvine,
jõuan tulles metsa ääre,
tuleb nõmmetee.

Männi roheline samet,
üksik metsatee,
pedak heleroheline,
kask kuldkollane.

Pedak heleroheline,
kask kuldkollane!
Nõmm on sügisele
langend kaenlasse.

9 Ilmud kui unistus

Paul Verlaine / Mart Saar
1922

Metsade üle on kahvatu kuu,
sosin käib puude all otsatu.
Kevadöö selguses säravad
lõpmatu kauguses tähtede maad.

Tundub kui valgukuks mull' vaigistust,
õnne ja õnnistust kõrgustest,
lähened lootuste kaugustest,
ilmud kui unistus unedemaalt.

10 Lehekuul

Ernst Enno

Puude lehtes liigub sahin
vaikne, tasane,
esimene arm käib hilju
läbi looduse.

Päikse poole, kiirtemaale
ihkab iga nupp,
naerul sinilillekene,
naerul kullerkupp.

Ilukeelil igatsemas
paisub linnu rind.
Pehme väike pesakene,
kuis ta kutsub sind!

Ja nii tasa õnnistades
helin salaja
käib, kui pulmapidu ilu,
lootus sonija!

8 Autumn

Juhan Liiv
1912

Drab and empty field,
sky gray with cloud;
walking I reach the forest
where the woodland path starts out.

The green velvet of pines,
a lonely path through the wood;
a blue-green spruce,
a golden birch

A golden birch,
a blue-green spruce!
The moor has fallen
into autumn's embrace.

9 You Appear as a Dream

Paul Verlaine / Mart Saar
1922

Pale moon over the woods,
under the trees, an endless whisper.
In the spring night's clarity,
stars shine from endless distance.

I feel calmness pouring over me,
joy and blessings from above,
you come from the distances of hope,
like a dream from dreamland.

10 In May

Ernst Enno

In the tree leaves, a rustle moves,
quiet, gentle,
the first love walks softly
through nature.

Towards the sun, to its rays,
every bud yearns,
smiling, the forget-me-not,
smiling, the cowslip.

In a beautiful longing,
the bird's chest swells.
A soft little nest,
how it calls you!

And so, softly blessing,
a sound sneaks
like a wedding's beauty,
whispering hope!

Puude lehtes liigub sahin
vaikne, tasane,
esimene arm käib hilju
läbi looduse.

Puude lehtes liigub sahin
vaikne, tasane,
esimene arm käib rõõmul
läbi ärkand looduse.

11 Lapsuke, nüüd heida sa

Lydia Koidula
1922..-?

Õues armsast' linnud laulsid,
magama nüüd jäänud nad,
tiiva alla pääd ju peitsid,
pesas hellalt uinuvad.

Luhast hüüab üksi veel
rohutirtsu hele hääl:
lapsuke, nüüd heida sa,
magama nüüd uinu sa!

Õues armsast' lilleõied
noogutavad kõrre pääl.
Magavad, kuu paistel hingvad,
magust und nad näevad.

Õunapuu ka unistab,
õitsvaid oksid liigutab,
lapsuke, nüüd heida sa,
magama nüüd uinu sa!

Udu jäljel tuleb uni, aa,
läbi akna vaatab ta,
kas ehk lapsukestest mõni
üleväl peaks olema.

Kus neid leiab ärkvel, sääl
tasa heidab kulmu pääl;
lapsuke, nüüd heida sa,
magama nüüd uinu sa!

12 Oh kevade, oh kullane

Anna Haava
1959

Suur kontsert algab koidu a'al,
kõik laulikud on juba sääl,
nad haljaspuude oksadel
ja õhus kõrgel üleval.

In the tree leaves, a rustle moves,
quiet, gentle,
the first love walks softly
through nature.

In the tree leaves, a rustle moves,
quiet, gentle,
the first love goes joyfully
through the awakened nature.

11 Go to Sleep, My Child!

Lydia Koidula
1922...?

Outside, the birds sang lovely,
now they are asleep,
with heads tucked under their wings,
softly sleeping in their nests.

From the meadow, still calling lonely
the grasshopper's light voice:
little one, now lay down,
time to sleep!

Outside, the flowers are lovely
nodding on their stems.
Sleeping, breathing in the moonlight,
dreaming sweet dreams.

The apple tree also dreams,
moving its blossoming branches,
little one, now lay down,
time to sleep!

Sleep follows the mist,
through the window, it looks,
whether any of the little ones
might still be awake.

Where it finds them awake,
it gently lies on the eyebrows;
little one, now lie down,
time to sleep!

12 Oh Golden Spring

Anna Haava
1959

The grand concert begins at dawn,
all the singers already there,
on the branches of the green trees
high up in the air.

Ja kaasa laulvad lahke tuul
ja lugemata lehed puul,
kõik mets – ka oja kalda all
ja näkineid allikal.

Ja kuulamas on orud, mäed,
kõik aasad, põllud tõstvad pääd
ja päike tuleb iluga
suurt püha ühes pidama.

Ja kaasalauljaid, kuulajaid -
oh ikka veelgi ilmub neid:
neid murul, samblas, lilledes -
ja inimeste südames.

Oh kevade, oh kullane
kõik loodus hõiskab sinule.

13 Merel

Tundmatu autor

Oh mul siin külma paadi pääl
ei tule uni pääl,
siin jääkillud, kambakad
mul padjaks pää all!

Oh millal jõuab tulla aeg,
et lahti pääsen ma
ja oma kalli peiuga
võiks sõrmust vaheta!

Kord ist'sin aias akna all
ja nopsin õunu puust,
noorherra ratsa sõitis sääl
ja küsis õunu mult.

Ma andsin ühe temale
neist kõige paremaist,
ei oln'd ta rahul õunaga,
vaid tahtis musu ka.

Ei suud või anda sinule,
mul omal armuke,
ta on üks lahke laulumees,
ei unu iialgi.

14 Lained, kuhu te tõttate?

Juhan Liiv

Lained, kuhu te tõttate
ojakeses sulisedes
päikese vastu hüpates,
lillelisel kaldal vulisedes?

The gentle wind sings along
and the tree's countless leaves,
the whole forest – at the creek,
and in streams water nymphs sing.

Listening are the valleys, the mountains,
all meadows, fields tuning in,
and the sun comes with beauty
to join the celebration.

More singers, more listeners –
oh, they keep coming:
in the grass, on the moss, in the flowers –
and in the hearts of people.

Oh, spring, oh, golden one,
all of nature rejoices for you.

13 At Sea

Unknown author

Oh, on this cold boat,
sleep won't come to me,
here, ice shards, chunks
are my pillow!

Oh, when will the time come
that I can be set free
and exchange rings
with my dear beau!

Once I sat in the garden
and picked apples from the tree,
a young master rode by
and asked me for apples.

I gave him one of the best
among them,
but the apple didn't suffice,
he wanted a kiss too.

I cannot give you a kiss,
I have my sweetheart,
he is a kind singer,
whom I will never forget.

14 Waves, Where Do You Hurry?

Juhan Liiv

Waves, where do you hurry
purling in a creek,
brinking toward the sun,
lispings against the flowery bank?

Meresse meie tõttame,
tantsime kuldse päikese ees,
taeva ääre all sinades,
kadudes uduvinades.

15 Tundmatu soololaul
(Juhan Liiv: „Talveöö”)

Päike juba looja läinud,
ehavalge kustub ka,
üks ja teine tähekene
tõuseb üles hiilgama.

Tähehiilgus üle nõmme,
üle üksik' karjamaa,
tähehiilgus üle laane,
tähehiilgus metsala.

Puud on nagu mõrsjasiidis,
härmatisel kaetud aas,
siin on vaimud valgeis riideis,
tuhat tähte hiilgamas.

Kurbus kaob, mure kaob,
rahu tunned hinges sa,
kurbus vaob, mure vaob,
pilgu heidad taevas' sa...

16 Hommikulaul
Jakob Tamm
1925

Päike tõuseb punetades
koidukätkist kullasest,
ilma üles äratades
pika une paeladest.

Lahkel laulul linnukesed
vastu teda võtavad,
õhinal nad, õrnakesed,
tööle kohe tõttavad.

Nõuab mindki naeratades
üles kuldne päikene!
Tõusen päikest teretades
voodist välja kärmesti!

We hurry to the sea,
we dance in golden sunlight,
running blue under the sky,
disappearing in a mist.

Unknown Solo Song
(Juhan Liiv's „Winter Night“)

The sun has already set,
dim light is fading too,
little stars one by one
rise to shine.

Starlight over the heath,
over the lonely pasture,
starlight over the woods,
starlight in the forest.

Trees like in bridal silk,
frost covers the meadow,
here are spirits in white clothes,
a thousand stars gleaming.

Sadness fades, worries fade,
peace you feel within,
sorrow ebbs, troubles ebb,
you cast a gaze into the sky...

16 Morning Song
Jakob Tamm
1925

The sun rises, blushing,
from the golden cradle of dawn,
waking up the world
from the bonds of a long sleep.

With their gentle song
birds greet it warmly,
the little birds are eager
to hurry to their work.

With a smile, the golden sun
tells me to rise too!
I rise, greeting the sun,
getting quickly out of bed!

17 Õhtul

Ado Grenzstein-Piirikivi
1925

Veereb päike, õhk on õrn ja jahe,
asub kaste halja aasale;
kostab kõrvu linnukoor nii mahe,
kummardab end tasa lilleke.

Vaikselt, vaikselt voolab vesi ojas,
hiilgvad tähed vaatvad ülevalt.
Süda, märka: Taevaisa kojast
loodus palvetamas tasaselt,
nii tasaselt!

18 Õhtupalve

Luise Hensel
1925

Jõuab õnnis õhtuke,
ilm nüüd heidab unele.
Taevaisa, hoia Sa
mind nüüd oma armuga!

Olen täna paha teind,
eksituse tee peal käind,
anna andeks armuga,
et võin rahus uinuda!

Minu isa, emake,
vennake ja õeke,
kõik, mis suur ehk väikene,
jäägu Sinu hoolele!

Kurba südant rõõmusta,
märgi silmi kuivata,
eksijaid oh juhata,
oma lapsi õnnista!

19 Kuuvalgel

Jakob Tamm
1905

Ma seisin öösel õues
ja vaatsin väljale:
kuu paistis kõrgelt alla,
tõi selgust silmile.

Ta paistel orud, aasad
ja väljad viljakad,
kõik hiilgvas hõbekuues,
kui suigul seisavad.

Ja läbi läikiva valge,
nii raske, rusuva,
kõik loodus vaatas kurvalt,
ja kurvalt vaatsin ma.

17 In the Evening

Ado Grenzstein-Piirikivi
1925

The sun sets in the gentle and cool air,
dew spreads on the green meadow;
a gentle choir of birds reaches the ears,
a little flower bows quietly.

Quietly, the water flows in the stream,
glittering stars gaze from above.
Take notice, heart: in the house of the Heavenly Father,
nature is praying quietly,
so quietly!

18 Evening Prayer

Luise Hensel
1925

The blessed evening arrives,
the world goes to sleep.
Heavenly Father, keep me
now in Your mercy!

I have done wrong today,
taken the wrong path,
forgive me with grace,
so I can peacefully fall asleep!

My father, dear mother,
brother and sister,
everything great or small,
remain under Your care!

Cheer the sad heart,
wipe away the tears,
guide the sinners,
bless Your children!

19 In the Moonlight

Jakob Tamm
1905

I stood outside at night
and gazed at the field:
the moon shone from high above,
bringing clarity to my eyes.

In its light the valleys, meadows,
and fertile fields,
all in a shining silver coat,
frozen in tranquility.

Through the glistening white,
so heavy, oppressive,
the nature looked sadly,
and sadly I looked.

Mul oli, nagu tahaks
öö uhkelt ütelda:
Mu võimus määramatu,
mu vaikus võitmata.

It felt as if the night wanted
to proudly declare:
my power is boundless,
my silence undefeated.

20 Ennemuiste

Leena Gross
1905

Ennemuiste paistis hele päike,
hõbehelgil säras vete pind.

Ennemuiste õitsesid kõik õied,
haljas metsas laulis laululind.

Ennemuiste olin sulle armas,
ennemuiste armastasin sind.

20 In Ancient Times

Leena Gross
1905

In ancient times the sun was bright,
streams had a silver sparkle.

In ancient times all flowers bloomed,
bird sang in verdant woods.

In ancient times you held me dear,
the times when I loved you.

21 Laine

Jakob Tamm
1921-1922

Miks tõttad, lendad, laine,
sa karmil kohinal
nii vastu kaljust kallast
vahtkoorma all?
Küll pikk ja lai on meri ka,
sääli siiski sa ei rahu saa.

Oh mässav, tunglev laine,
liig kitsas su käigule
on vahutav veteväli,
torm möllune,
sest vangistavat kallastki
sa tahad merde tallata!

21 Wave

Jakob Tamm
1921-1922

Why do you rush and dash, oh wave,
with harsh roar
so fiercely against the rocky shore
with your foamy burden?
The sea is long and wide,
yet there you find no peace.

Oh tumultuous, surging wave,
too narrow for you
is the foaming water field,
a raging storm,
for even the caging shore
you want to trample into the sea!

22 Õhtupalve II

Luise Hensel
1925

Vt. nr 18

22 Evening Prayer II

Luise Hensel
1925

See no. 18

23 Kalamehe mõrsja

Anna Haava
1959

Minu peig on kalamees,
kõige hoolsam küla sees;
tal on vene uhiuus,
uued noodad jõesuus.

Minu peig on lahke mees,
sest ta on ka laulumees;
ikka kõlab mere pääl
tema ilus lauluhääl.

Minu peig on ilus mees
kalamehe habemes,
ehk küll habemeta ka
nõndasama ilus ta.

Minu peig on kalamees;
keegi terve küla sees
veel ei tea sest midagi -
pole teada vajagi.

24 Kiige katsumine

Rahvaluule

Lähme mõnula mõistatama,
lähme armsad arvamaie,
kes säääl ilula istuvada,
kes säääl viise veeretavad,
kes säääl lustila lõõritavad!

Neiud kiikvad kiige päälla,
naistel ehtepõlled eessa,
poisid löövad kurni koppelissa.

Nüüd lähme seda kiike katsumaie,
kas see kiik ka kannab meida!
Kui ta kannab, kaasa toome
kirjud kindad, pärjapaelad.

Peiud, tulge, neiud, tulge,
võtke paelad, kirjud kindad!

Hakkame koju kõndimaie,
kiige killast lahkumaie;
lähme tööda tegemaie,
hellad heina niitemaie,
loogu luhast võttemaie,
kuhja kõrgeks kergitama,
saadu harjaks saatemaie.

Pidu on lõppend, pill on vaikind,
torupilli lood kõik läbi,
talutaadikene.

23 Fisherman's Bride

Anna Haava
1959

My lover is a fisherman,
the keenest in the village;
he has a brand-new boat,
new nets at the river mouth.

My lover is a kind man,
for he is a singer too;
his beautiful singing voice
always sounds over the sea.

My lover is a handsome man
with a fisherman's beard,
even without a beard,
he is just as handsome.

My lover is a fisherman;
no one in the whole village
knows about it yet –
they don't need to know.

24 Trying the Swing

Folklore

Let's have a cheery check,
let's have a gleeful guess,
who sits there nicely,
sings those songs,
warbles for fun!

Maidens sway on the swing,
women with decked aprons,
boys play in the field.

Let's go try the swing,
whether it can carry us!
If it carries, we'll bring along
patterned gloves, wreath bands.

Come, lasses and lads,
take the bands and patterned gloves!

Let's start walking home,
leave the swing behind;
let's go to work,
tenderly mow the hay,
make meadow swaths,
raise high heaps,
bild big stacks.

The party is over, the music has ended,
the bagpipe tunes finished,
dear old man.

25 Üks ainus kord

Anna Haava / Mart Saar
1915/1962

Üks ainus kord veel tahaks
su silma vaadata,
su hääle magust kõla
veel korra kuulata.

Üks ainus kord, mu armas,
veel mulle laula sa –
oh sinu laulu kuuldes
on õnnis sureda.

Üks ainus kord veel tahaks
su silma vaadata,
su silma helget pilku
veel korra meenuta.

Üks ainus kord, mu armas,
veel armsalt vaata sa –
sest sinu silma säräl
on õnnis sureda.

26 Üksi

Peeter Jakobson
1921

Üksi olles tõusvad üles
mõtted kurvakujulised,
nagu pilve paisumised
tõusvad sumbund õhu süles.

Üksi olla kadund tunnid
meie elu võõruspidul.
Põhjatuul me tunde idul
surmab meie õrnad sunnid.

Puu, mis võtsid tulest ära,
kustus tema küljest tuli,
kui ta teiste seltsis oli,
paistis tema tulesära.

Üksi, üksi, oh mis kare!
Tuba on kui vangikoda.
Südames kui piinaoda.
Rind kui põlend templi vare.

Sõbrad, teie seltsi tõttaks
igal päeval kui ka tunnil!
Puhuks juttu soojal sunnil,
teie kõnest osa võtaks.

Aga, mis ma kaeban vaeva!
Taevas ise aitku kanda,
kui on maru kõrberanda
virutand mu elulaeva.

25 Only Once

Anna Haava / Mart Saar
1915/1962

Just once more I would like
to look into your eyes,
to hear the sweet sound
of your voice one more time.

Just once more, my dear,
sing to me again –
oh, hearing your song
is blissful enough to die.

Just once more I would like
to look into your eyes,
to recall once more
the bright gaze of your eyes.

Just once more, my dear,
look at me fondly again –
for in the sparkle of your eyes
is blissful enough to die.

26 Alone

Peeter Jakobson
1921

When alone, thoughts arise
in a mournful shape,
like the swelling of clouds
rising in the stagnant air.

Being alone, hours are lost
in the feast of our life.
The north wind kills the buds
of our gentle yearnings.

A log you took from the fire,
lost its flame,
when it was with of others,
its fire glowed.

How harsh is loneliness!
The room like a prison cell.
Heart like a spear of torment.
Chest like the ruins of a burned temple.

Friends, I'd hasten to your company
every day and every hour!
In a warm conversation,
I would talk with you.

But what's the use of complaints!
May the sky help me bear my burden,
when the storm has thrown
my lifeboat onto the desert shore.

27 Lill ja liblikas

Anna Haava
1954

Tundmatu lilleke oru sees õitset.
Looduse lapsuke ilutses.
Liblikas õhu sees hiilgavaid tiibu
lehvitas, lillele lähenes:

„Lilleke, kaunike, kullake, kuule!
Oru sees õitsev, sa ilusam taim.
Igavest' viibiksin õnnel su juures!
Usu, mind vangistab armu aim!”

„Lenda, oh liblikas, lehvita tiibu!
Õisi veel õrnemaid nurmel sa näed.
Enne kui päikene õhtule jõuab,
kaugele kandnud sind armuväed.”

Lendas siis liblikas, lehvitas tiibu.
Õisi küll õrnemaid nurmella veel.
Lilleke, kuulates ööbiku laulu,
ilutses õnnela eha eel.

28 Ussisõnad

Rahvaluule
1923

Mida karva Leenakene?
Kuule, armas Leenakene,
suure soo saksalane,
kuule, kuldane emanda!

Oskan sind ehk arvaneda.
Sarapuu sinika karva,
oidu ehk orase karva,
mäekarva, männikarva.

Võta valu sa tagasi,
tee terveks teiseks korraks.

29 Laps ja tuul

Ernst Enno
1921

„Tipp, tapp, tilluke,
tilluke, lilluke,
lähme metsa kõndima,
maasikmarju otsima.”

„Ei, ei tuuleke,
puhkujat huuleke,
õied alles maasikal
rohelise lehe all.”

27 Flower and Butterfly

Anna Haava
1954

A little flower blossomed in the valley.
Little child revelling in nature.
A shiny-winged butterfly fluttered in the air,
approaching the flower:

“Little flower, beauty, darling!
Blossoming in the valley, you loveliest plant.
I'd be with you forever in happiness!
Love truly has captivated me!”

“Fly, oh butterfly, flutter your wings!
You'll see even more delicate flowers in the meadow.
Before the sun starts setting,
love's forces will have carried you far away.”

The butterfly flew, fluttering its wings.
It saw even more delicate flowers in the meadow.
The little flower, listening to the nightingale's song,
revelled happily before dusk.

28 Snake Spell

Folklore
1923

Whichever colour you might be?
Listen to me, Leena dearest!
You peeress of the big bog,
you golden mistress!

May I divine your kind:
hazel-hued, blueberry-dyed,
coloured like corn shoots,
hill-shaded, pine-shaded.

Take the pain back,
doctor the dire wound.

29 Child and Wind

Ernst Enno
1921

“Pitter-patter little one,
teeny-weeny tiny one,
let's go walk in the woods,
look for strawberries.”

“No, no, dear wind,
blowing breeze,
the berries are still in bloom
under the green leaves.”

„Tipp, tapp, tilluke,
tilluke, lilluke,
metsas linnud laulavad,
juba valmis mustikad.”

„Ei, ei tuuleke,
puhkujate huuleke,
mustik punga paisutab,
pärast alles valmis saab.”

„Tipp, tapp, tilluke,
tilluke, lilluke,
lähme siiski vaatama,
kas ehk muidu muud ei saa.”

„Ei, ei tuuleke,
puhkujate huuleke,
kui mind ema ka ei vii,
ma ei lähe iialgi.”

“Pitter-patter little one,
teeny-weeny tiny one,
the birds are singing in the woods,
the blueberries are now good.”

“No, no, dear wind,
blowing breeze,
the berries are still buds,
they need time for growing.”

“Pitter-patter little one,
teeny-weeny tiny one,
let’s go and see anyway
if there’s something else to pick.”

“No, no, dear wind,
blowing breeze,
unless my mother comes with me
I will never come along.”

EST (English below)

Käesolev album on kolmas eesti klassikalise helilooja **Mart Saare** laulupärandi 5-osalisest koondsalvestusest. Antud valikus on rõhk kunstlauludel, millest mitme puhul on tegemist käsikirjalise materjali esmakordse salvestamisega. Kuigi esindatud on mitu rahvaliku moega laulu, kus kas sõnad või osa viisist on pärit rahvaloomingust või on intonatsioonides tuntav selge „rahvalikkus”, pole siin siiski päris ehtsaid rahvalaulude töötlusi.

Soomaa ürglaante ja rabade vahel üles kasvanud Saar jäi elu lõpuni looduslüürikuks, kelle püüdlus eesti omanäolist, meie loodusele ja loomusele vastavat muusikat luua jäi vankumatuks tema elupäevade lõpuni. Ühena esimestest eesti professionaalsetest heliloojateks oli väikerahva kultuuriline enesemääramine ja oma eripärase enesväljenduse keele leidmine talle südameasjaks. Otsingud suunasid teda stiililiselt kõige erinevamatele radadele, kuigi valdavalt jäi ta truuks oma hingelähedastele koosseisudele – klaver, soololaul klaveri saatel ja koor – ning lühivormidele. Saare teostes puuduvad suured võimsad dramaatilised arendused, ent tema miniatuurid on otse tulvil detaile, lakkamatuid muutusi, erksaid värve ja karaktereid. Nii rohke nüansirikkus ja detailide peen lõim ei võimaldagi ehk suuri muusikalisi pannoosid kududa, sest suuremates vormides peaks laiemat pintslit ja rohkemaid kordusi kasutama. Saar ei suutnud inimesena detailidest mööda astuda – ta võis tundide kaupa imetleda mõnd pisikest õit või kõrrekeste liikumist tuules, pannes tähele vähimaidki muutusi. Niisamuti ei suutnud ta vastu panna pisidetailide ja varieerumisvõimaluste ahvatlustele muusikas. Identseid kordusi leidub tema teostes harva. Isegi kui meloodia püsibki muutumatuna (eriti rahvalaulutöötlustes), toimub klaverisaates peaaegu pidevalt midagi uut. Ja kui erinevate variatsioonide ideed lõppevad, lõpeb ka laul. Siin plaadil on siiski erandiks „Õhtupalve”, mille mõlemad versioonid on kordustega salmilaulud.

Kuigi Saare helikeel on väga vaheldusrikas olnud läbi autori elu, võib teatud stiilimuutusi siiski märgata. Oma kõige uuenduslikumad ja julgema harmooniakäsitlusega teosed kirjutas ta noore mehena Peterburis õppides ja ise vahetult sealsest kultuurielust osa saades. Seda perioodi esindavad siinsest valikust laulud „Haiguse aegu” ja „Sügis”, mis paeluvad oma kõledate harmooniate ja kõnesarnaste meloodiatega. Paljud kauneimad romantilised, väga viimistletud ja keerukad laulud pärinevad 20ndatest aastatest. Käesolevast valikust esindavad seda aega näiteks habras ja justkui ebamaine „Ilmud kui unistus”, süngelt

dramaatiline „Üksi” või südamlik ja hell unelaul „Lapsuke, nüüd heida sa”, millest esitame küll aastakümneid hilisemat, kaugematesse helistikesse moduleerivat ja arendatumat versiooni, mille puhul on tegemist ühega väikevormide meistri kõige mahukamatest ja pikematest helitöödest üleüldse.

Võib vist öelda, et 40ndatel, teise maailmasõja aegu ja sellele järgneval represseerimiste perioodil toimus kultuurikatkestus ka Mart Saare muusikas. Sellesse kümnendisse mahub üsna vähe loomingut, kui välja arvata ports olude sunnil kirjutatud propagandistlikke laule. Aga 50ndatel tärkas vanameistri loomejõud uuesti ja kestis jõulise palanguna elu lõpuni. Selle perioodi loomingule on iseloomulik uutmoodi keerukus – mitte klassikalisest harmooniast päriselt lahti ütlemine nagu mõnedes sajandi alguse teostes, vaid süsteemi keerustamine ja laiendamine kuni kõige kummalisemate modulatsioonide ja ootamatute meloodiakäändudeni. See avaldub eriti selgelt lauludes „Ketrans siidivilla”, „Äike” ja „Lill ja liblikas”.

Nagu ka klaveriprelüüdides, meeldib Saarele mängida teistelt heliloojatelt pärit materjaliga. Nõnda kõlab laulus „Lehekuul” selge tsitaat Chopini E-duur etüüdist. Laulust on säilinud visand ka koorile, mis aga kas ei jõudnud realiseeruda või hävis Saare Tartu-kodus aset leidnud tulekahjus.

Kuigi antud plaadile pole valitud ühtegi päris tüüpilist rahvalauluseadet, on siin mitu, kus autor on rahvaviisi või -luulet aluseks võttes oma fantaasial lennata lasknud ja algupärast viisi pikendanud, laiendanud ja teistesse helistikesse ümber tõstnud, mida originaalis ei juhtu. Nii nimetab ta näiteks laulu „Kiige katsumine” improvisaataks rahvaviisi teemal. Laulus „Kevadel” on autor kasutanud helleitusi, mida juba lapsepõlves ilmselt emalt kuulis ja aastakümneid hiljem kirja pani, aga ülejäänud meloodias on rahvaviis pigem siiski ainult omaloomingu aluseks. Väga huvitav on laul „Ussisõnad”, mille rahvalaululik alge on ilmselge, mille keerukus aga ületab tunduvalt tavapärasest rahvaviisikäsitlust. Ometi mõjub see laul väga ürgselt, väljendades nii kõhedust loitsiva tervendaja ees kui kergendust haiguse taandumisest. Johannes Jürisson on meenutanud, et suurel loodusemehel Saarel olid head ja sõbralikud sidemed sooserval elutsevate rästikute ja nastikutega, kelle kohta ta julgustavalt ja heatahtlikult lausunud: “Ega nad midagi tee”. Laulu “Ussisõnad” kirjutamise aegu käinud ta nendega sageli “konsulterimas”.

Mart Saare loomeprotsessi iseloomustab suur avatus ja improvisatoorsus. Sageli sündisid teosed ühe inspiratsioonituhinana looduses liikudes. Hiljem viimistledes ja ümber kirjutades tuli autorile tihtipeale pähe ka teisi variante ja võimalusi, mille vahel ta ei suutnud valida. Õpilased on meenutanud, et tihtipeale mängis Saar eri variante oma mõnest teosest neile ette, suutmata ise otsustada, mis on parem. Õpilane pidi siis vastama, justkui eksamil. Vahel Saar kuulas nõuannet, vahel mitte. Nii on paljudest teostest sündinud mitmeid rohkem või vähem erinevaid seadeid. Laulust “Üks ainus kord” laulame teist, pikemat versiooni. See versioon on sündinud vastu tulles laulja Ellen Laidre soovile, kes avaldas kahetsust, et nii ilus laul on nii lühike. Järgmiseks kohtumiseks oligi laul poole pikemaks luuletatud.

Küll aga on plaadil esindatud mõlemad versioonid laulust „Õhtupalve”. Kui teises versioonis on kasutatud rohkem dissonantse ja veidi täidetumat klaverisaadet, mis annab laulule rafineerituma kõla, helisevad esimese versiooni saates ainult monotoonseid kirikukellad, andes laulule sootuks igavikulise, peaaegu hüpnotiseeriva tundetooni. Mõlema versiooni puhul on tegemist Saarele üsna ebatüüpilise lihtsa salmilaulu vormiga, mis lisab laulule lapselikku siirust ja rahvalikkust, kuigi otsese rahvaviisiga pole siin tegemist.

Mart Saare õpilane Viktor Pedoste meenutab, et vahel valmisid Saarel laulud sõnadest eraldi. Saar näitas talle teinekord laule, millel sõnad veel puudusid, ning siis otsiti koos sobivaid tekste. See on andnud meile julgust sedasama teha. Käesoleval plaadil esineb üks laul, millest oli küll säilinud lõpetatud käsikiri, aga ilma tekstita. Otsisime ühe Saare sageli viisistatud autori, Juhan Liivi teoste seast luuletuse, mis meie meelest sobis nii muusika meetrumi, silpide arvu kui tundetooniga. Käsikirjade andmebaasi on see laul kantud „Tundmatu laulu” nime all, meie kasutasime siin Juhan Liivi luuletust „Talveöö”. Teine isetegevus on seotud lauluga „Lained, kuhu te tõttate?”, millest oli olemas ainult esmapilgul visandlik käsikiri. Lähemal vaatlusel selgus, et muusika on siiski lõpuni kirjas, kuigi mõnes taktis üsna segasel ja raskesti dešifreeritaval kujul, ning sõnadest oli olemas pealkiri ja paar rida teksti. Selgus, et tekst on samuti Juhan Liivi oma, ning sobitasime ülejäänud sõnad lauluviisiga. Kuna siin on silpe tunduvalt vähem kui sõnu, saaks neid ilmselt paigutada ka teisiti. Välja tuli väga huvitava helikeelega, ebaregulaarse ning vahetuva taktimõõduga laul.

This album is the third in a 5-part compilation of the songwriting of Estonian classical composer **Mart Saar**. The emphasis in this selection is on art songs, many of which are the first recordings of the material from his manuscripts. Although it has several songs with a folk feel, where either the lyrics or part of the melody come from folk compositions, or where there is a clear “folkness” in the intonations, there are no genuine arrangements of folk songs.

Saar, who grew up surrounded by the old-growth forests and bogs of Soomaa, remained a nature lyricist. His steadfast ambition to the end of his life was to create music that is uniquely Estonian, in harmony with local mind and nature. As one of the first professional Estonian composers, the cultural self-determination of a small nation who is finding its own language of self-expression was a matter close to his heart. His search led him to paths that varied a lot in style, although he mostly remained faithful to his preferred performer set up – piano, solo singer with piano accompaniment and choir – and to short forms. There are no grand dramatic developments in Saar's works, but his miniatures are bursting with detail, incessant change, vivid colours and characters. Such richness in subtlety and fine details does not allow creating large musical compositions anyway, since larger forms would require a wider brush and more repetitions. Saar could never ignore the details – he could spend hours admiring a tiny flower or the movement of a reed in the wind, noticing the slightest change. Likewise, he could not resist the temptation of detail and variation in music. Identical repetitions are rare in his works. Even when the melody remains unchanged (especially in folk song arrangements), something new is almost constantly happening in the piano accompaniment. And when the ideas for the different variations end, so does the song. An exception on this disc, however, is “Evening Prayer”, both versions of which are verse songs with repetitions.

Although Saar's sound has been very diverse throughout the author's life, certain stylistic changes can still be detected. He wrote his most innovative and harmonically daring works as a young man, while studying in St Petersburg and participating in the city's cultural life. This period is represented in our selection by the songs “At the Time of Sickness” and “Autumn”, which are captivating with their bleak harmonies and speech-like melodies. Many of the most beautiful romantic, highly perfected and sophisticated songs date from the 1920s. In the present selection, this period is represented by, for example, the delicate and otherworldly “You Appear as a Dream”, the sombrely dramatic “Alone”, or the warmhearted and tender lullaby “Go to Sleep, My Child!”, of which we present a more developed version, modulated decades later into more distant keys. It is one of the most voluminous and longest compositions from the master of small forms.

It could be said that in the 1940s, during the Second World War and the period of repression that followed, there was a cultural gap in Mart Saar's music. There are very few works from this decade, apart from a few propaganda songs written out of necessity. But in the '50s, the creative power of the old master was rekindled, and it continued as a powerful flame for the rest of his life. The work of this period is characterised by a new kind of complexity – not a complete abandonment of classical harmony, as in some of his works from the early twentieth century, but an elaboration and extension of the system to the strangest modulations and most unexpected melodic turns. This is particularly evident in the songs “Spinning Silk-Wool”, “Thunder” and “Flower and Butterfly”.

Just like in his piano preludes, Saar likes to play with material from other composers. Thus, in the song “In May”, there is a clear quote from Chopin's etude in E major. A sketch of the song for the choir has also survived, but the final piece either never materialised or was destroyed in a fire at Saar's house in Tartu.

Although there are no typical folk song arrangements on this disc, there are several where the author has taken either a folk song or a folk poem and let his imagination run wild, extending, expanding and transposing the original tune into other keys, which does not happen in the original. For example, he calls the song “Trying the Swing” an improvisation on a folk tune. In the song “Spring”, the author has used tunes that he probably heard from his mother as a child and wrote down decades later, but in the rest of the melody, the folk song is just a basis for original composition. Very interesting is the song “Snake Spell”, as its folk song origin is obvious, but its complexity goes far beyond the usual approach to folk songs. Yet the song has a very ancient feeling, expressing both a sense of uneasiness at the presence of a spell casting healer and a relief at the remission of illness. Johannes Jürisson has recalled that the great outdoorsman Saar had good and friendly relations with the bog's vipers and grasssnakes, about whom he said encouragingly and kindly: “They do no harm”. During the writing of the song “Snake Spell” he often “consulted” them.

Mart Saar's creative process is characterised by great openness and improvisation. Often the works were born from a single surge of inspiration while walking in nature. Later, while revising and rewriting, the author often came up with other variants and options, between which he could not choose. His students have recalled that Saar often played different versions of some of his works for them, unable to decide which was better. The student then had to answer, as if in an exam. Sometimes Saar listened to their advice, sometimes not. This is why many works grew into several more or less different arrangements. We will sing a second, longer version of the song "Only Once". This version was born at the wish of singer Ellen Laidre, who regretted that such a beautiful song was so short. By the time the singer and the composer met again, the song had been made twice as long.

However, both versions of the song "Evening Prayer" are featured on the album. In the second version, a more dissonant and slightly fuller piano accompaniment is used, giving the song a more refined sound, while in the first version, only the monotonous church bells sound in accompaniment, giving the song an eternal, almost hypnotic tone. In both versions, quite uncharacteristically for Saar, it is a simple verse song form which adds a childlike sincerity and folksiness to the song, although it is not actually a folk tune.

Mart Saar's student Viktor Pedoste recalls that Saar sometimes wrote songs separately from the lyrics. Sometimes Saar would show him songs that didn't have words yet, and then they would search for suitable lyrics together. It has given us the courage to do the same. There is one song on the album for which a completed manuscript survived, but without lyrics. We searched for a poem from the works of Juhan Liiv, whose poems Saar has set to music most often, and found one that we thought matched the metre of the music, the number of syllables and the tone. In the manuscripts database the melody is listed as "Unknown song", and we used Juhan Liiv's poem "Winter Night" for it. Another intervention relates to the song "Waves, Where Do You Hurry?", which seemingly had survived only as a sketch at first. On closer inspection, it turned out that the score had been completed, albeit in a rather obscure and difficult to decipher form in some bars, and the lyrics were present with just as a title and a few lines of text. It turned out that the lyrics were also Juhan Liiv's, and we matched the rest of the lyrics to the song. Since there are far fewer syllables than words, they could probably be arranged differently. The result was a song with a very interesting sound that has an irregular and changing time signature.

Foto: Harri Rospu

Sopran **Arete Kerge** on solistina esinenud Eestis, Soomes, Rootsis, Norras, Venemaal, Poolas, Itaalias, Prantsusmaal, Hollandis, Iirimaal, Kreekas, Šveitsis, USA-s, Kanadas ja Barbadosel.

Ta on soleerinud Berliini Konzerthausi Orkestri, Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri, Jeruusalemma Sümfooniaorkester, Tallinna Kammerorkestri jt ees, tehes koostööd dirigentide ja pianistidega nagu Arvo Volmer, Olari Elts, Tõnu Kaljuste, Giordano Bellincampi, Kaspars Putniņš, Carlo Palleschi, Darrell Ang, Frédérick Haas, Jurjen Hempel, Hilary Griffiths, Aleksei Vassiljev jt.

Arete on lõpetanud klassikalise laulu erialal Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia bakalaureuseõppe dots. Nadia Kuremi ja Matti Pelo lauluklassis ning maksimumhindega magistriõppe Roomas Santa Cecilia konservatooriumis maestra Rebecca Bergi juhendamisel.

Ta on pälvinud mitmeid auhindu, näit esikoht Santa Chiara võistlusel "Chori Praefecti" Napolis vaimuliku klassikalise muusika kategoorias (2010), kolmas koht rahvusvahelisel ooperilauljate võistlusel Spoleto (2011) ja esikoht rahvusvahelisel Flame muusikakonkursil klassikalise laulu kategoorias Pariisis (2014). Ta on osalenud Gabriela Tucci ning Renato Brusoni meistrkursustel ja end täiendanud Pesaros toimunud Rossini akadeemias maestro Alberto Zedda juhendamisel.

Arete Kerge suuremate rollide hulka kuuluvad näiteks Angelica (Puccini "Suor Angelica"), Madama Vezzosa (pearoll Vincenzo Legrenzio Ciampi ooperis „La Favola dei Tre Gobbi”) ja Lisetta (pearoll Leonardo Leo ooperis "La Zingaretta"). Ta on nõutud artist vokaalsümfoonilistes suurvormides, näiteks on tema repertuaaris Britteni „Sõjareekviem“, Beethoveni „Missa C- duur“, J.S. Bachi "Johannese passioon", Mozarti "Reekviem" ja "Exultate, jubilate" ja paljud teised. Samuti on ta tegev kammerlauljana ja esitab sageli ning meeleldi eesti muusikat, mh Rudolf Tobiase, Marje Sinki, Urmas Sisaski jt teoseid.

Soprano **Arete Kerge** has performed as a soloist in Estonia, Finland, Sweden, Norway, Russia, Poland, Italy, France, the Netherlands, Ireland, Greece, Switzerland, the USA, Canada, and Barbados. She has been a soloist with the Berlin Konzerthaus Orchestra, the Estonian National Symphony Orchestra, the Jerusalem Symphony Orchestra, the Tallinn Chamber Orchestra, collaborating with conductors and pianists such as Arvo Volmer, Olari Elts, Tõnu Kaljuste, Giordano Bellincampi, Kaspars Putniņš, Carlo Palleschi, Darrell Ang, Frédérick Haas, Jurjen Hempel, Hilary Griffiths, Aleksei Vassiljev, and others.

Arete graduated with a bachelor's degree in classical singing from the Estonian Academy of Music and Theatre, studying under Associate Professors Nadia Kurem and Matti Pelo, and completed her master's degree with the highest honors at the Santa Cecilia Conservatory in Rome under the guidance of Maestra Rebecca Berg. She has received numerous awards, including first place at the Santa Chiara "Chori Praefecti" competition in Naples in the sacred classical music category (2010), third place at the international opera singers competition in Spoleto (2011), and first place at the international Flame music competition in the classical singing category in Paris (2014). She has participated in masterclasses with Gabriela Tucci and Renato Bruson and furthered her studies at the Rossini Academy in Pesaro under Maestro Alberto Zedda.

Among Arete Kerge's major roles are Angelica (Puccini's "Suor Angelica"), Madama Vezzosa (the title role in Vincenzo Legrenzio Ciampi ooperis „La Favola dei Tre Gobbi”) and Lisetta (the title role in Leonardo Leo's opera "La Zingaretta"). She is a sought-after artist in large-scale vocal-symphonic works, with a repertoire that includes Britten's "War Requiem," Beethoven's "Mass in C Major," J.S. Bach's "St. John Passion," Mozart's "Requiem" and "Exultate, jubilate," and many others. She is also active as a chamber singer and frequently performs Estonian music, including works by Rudolf Tobias, Marje Sink, Urmas Sisask, and others.

Foto: Jaan Krivel

Iris Oja on vabakutseline laulja ja koormeister. Olles magistrikraadiga ooperilaulja, meeldib talle siiski väga musitseerida koos ansamblikaaslastega, uurida erinevate muusikute häälte ja isiksuste vahelisi muusikalisi suhteid.

Iris Ojal on pikaajaline loominguiline side Paul Hillieriga. Ta kuulub Hillieri juhitava rahvusvahelise vokaalansambli Theatre Of Voices koosseisu ning on sageli kaastegev tema mitmetes koorides nii laulja kui koormeistrina (Iiri Kammerkoor, Ars Nova). Tihedamad sidemed on ka Portugali vanamuusikaansambliga Ludovice, Helsinki Kammerkooriga ning Soome vanamuusikaansambliga Aurore. Eestis on Irise sagedasemateks koostööpartneriteks olnud pianist Kadri-Ann Sumera, ansambel Yxus, Eesti Rahvusmeeskoor, Hortus Musicus ning Tallinna Barokkorkester. Iris on olnud laulja omanäolises Eesti uue muusika ansambelis Resonabilis ning Eesti Filharmoonia Kammerkoori laulja ja solist aastatel 2000-2011.

Kõige lähedasemateks muusikalisteks kaasteelisteks peab Iris Oja aga eesti heliloojaid. Pea kõik Eesti nimekamad heliloojad kirjutanud talle teoseid, mida Iris on sageli ka salvestanud ja kontsertidel korduvalt esitanud. Ehkki Irisele meeldib laulda võimalikult erinevate ajastute muusikat, on ta enim tuntud oma kaasaegse muusika interpretatsiooni poolest. Lisaks erinevatele

ansamblikooslustele annab Iris Oja ka soolokontserte ning on tunnustatud suurvormisolist. Ta on salvestanud mitmeid sooloplaate ning osalenud paljudel koorisalvestustel. Peale selle viib ta läbi töötube heliloojatele ja lauljatele nii kodu- kui välismaal ning avaldab eesti ajakirjanduses artikleid erinevatest muusikutest ja kontsertidest.

Irisele on kirjutatud ka mitmeid ooperirolle. 2022. aastal tunnustas Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapital teda aastaauhinnaga erakordsete nüüdismuusika ettekannete ning rollide eest Tatjana Kozlova-Johannese muusikateatrilavastuses „söövitab.tuhk” ning Veljo Tormise ja Rasmus Puuri ooperis „Lalli ehk mere keskel on mees”.

Iris Oja is freelancer singer and choir master with master's degree in opera singing, but she also enjoys singing with different ensembles and explore relations between different musicians' voices and instruments.

For a long time, she has worked together with Paul Hillier both as singer and choirmaster in his various choirs and ensembles (Theatre of Voices (Denmark), Coro Casa da Musica (Porto), Ars Nova (Denmark), Irish Chamber Choir a.o).

Iris is also singer in a unique Estonian contemporary music group Resonabilis, and often also participates in productions of Yxus-ensemble, ensemble U:, jazz duo UMA and Portuguese contemporary music group Remix and early music ensemble Ludovice. Iris was also 10 years singer and soloist in Estonian Philharmonic Chamber Choir (Tõnu Kaljuste, Paul Hillier) and collaborates often as vocal coach and soloist with Estonian National Men's Choir (Mikk Üleoja).

She often gives recitals with different solo repertoire and is a renown soloist for vocal symphonic productions. She has also recorded many solo, ensemble and choir CDs.

Although Iris likes all kinds of music of different styles and eras, she's most well known for her contemporary music interpretation. She is a tireless enthusiast of new music and has given workshops for composers about voice as an instrument from Argentina to Hong Kong. Most Estonian as well as some foreign composers have written music for her (Grigorjeva, Tulve, Tulev, Tjornhoj, etc). She has special creative relationship with composer Eugene Birman who has written several pieces for her, their latest collaboration being hologram-opera "Aria" with Theatre of Voices which was premiered in 2020 in Hong Kong.

In 2022 Iris Oja received Estonian Cultural Endowment's prize for her exceptional contemporary music performances and her roles in new operas in 2022.

Foto: Carol Liis Metsla

Kadri-Ann Sumera on mitmekülgne pianist, kes on ühtviisi tegev nii solisti, kammermuusiku kui ka lauljate kontsertmeistrina ning kelle repertuaar hõlmab teoseid barokist tänapäeva uusima muusikani. Olulisel kohal tema repertuaaris on eesti ja eriti ta isa Lepo Sumera muusika, kelle klaveriloomingu on ta salvestanud plaadile. Käesolev plaat on osa tema veetud suurprojektist, mille raames kavatsetakse salvestada kogu Mart Saare laulupärand. Kadri-Ann on olnud osaline mitme XX sajandi olulise suurteose esmaesituses Eestis, näit. Karlheinz Stockhauseni "Mantra" või John Cage'i "Tantsud prepareeritud klaveritele". Ta on teinud mitmete talle kirjutatud teoste esiettekandeid ning salvestanud Eesti Raadio arhiivi erinevate ajastute solo- ja ansambliteoseid. Kadri-Ann on muuhulgas esinenud nii Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri kui Dresden Sinfonietta ees.

Kadri-Ann on õppinud Tallinna Muusikakeskkoolis (õpetajad Merike Bürger, Ülle Sisa, Maigi Pakri), Eesti Muusikaakadeemias (professor Peep Lassmann) ning Kölni Muusikakõrgkoolis (professor Arbo Valdma), kust sai nov. 2004 magistridiplomi (Konzertexamen). Oli aastal 2004/5 Ensemble Modern`i stipendiaat Frankfurdis ning sealt ka tema huvi ning avatus kaasaegse muusika suhtes.

Kadri-Ann on teinud saatejuhina koostööd Klassikaraadioga ning olnud pedagoog ja kontsertmeister Tartu Heino Elleri nimelises muusikakoolis. Hooajal 2015/16 töötas ta õppejõuna Darmstadt muusikaülikoolis

(Akademie für Tonkunst Darmstadt), alates 2022 sügisest Tallinna Muusika- ja Balletikoolis (MUBA).

Muuhulgas tegeleb ta aktiivselt süstasõiduga ning matkad on teda viinud Euroopastki kaugemale – Malawisse Aafrikas, Gröönimaale ja Fidžile.

Aastast 2023 on Kadri-Ann Sumera ka Eesti Kirjanike Liidu liige. Tema sulest on ilmunud eluloolistel seikadel põhinev raamat „Seitsme aja raja taga” ja romaan „Basiliski lapsed”.

Kadri-Ann Sumera is a versatile pianist equally active as a soloist, chamber musician, and accompanist for singers, with a repertoire spanning from the Baroque to the latest contemporary music. A significant part of her repertoire includes Estonian music, especially the works of her father, Lepo Sumera, whose piano compositions she has recorded. This recording is part of a major project she leads, which aims to record the complete song legacy of Mart Saar. Kadri-Ann has participated in the Estonian premieres of several major 20th-century works, such as Karlheinz Stockhausen's "Mantra" and John Cage's "Dances for Prepared Pianos." She has premiered and recorded numerous works written for her, contributing solo and ensemble pieces from various eras to the Estonian Radio archive. Kadri-Ann has also performed with the Estonian National Symphony Orchestra (ERSO) and the Dresden Sinfonietta.

She studied at the Tallinn Music High School (with teachers Merike Bürger, Ülle Sisa, Maigi Pakri), the Estonian Academy of Music (under Professor Peep Lassmann), and the Cologne University of Music (under Professor Arbo Valdma), where she received her master's diploma (Konzertexamen) in November 2004. In the 2004/5 season, she was a scholarship recipient with Ensemble Modern in Frankfurt, which sparked her interest in and openness to contemporary music.

Kadri-Ann has collaborated as a host with Klassikaraadio and worked as a teacher and accompanist at the Tartu Heino Eller Music School. During the 2015/16 academic year, she was a lecturer at the Darmstadt University of Music (Akademie für Tonkunst Darmstadt), and since autumn 2022, at the Tallinn School of Music and Ballet (MUBA).

In addition to her musical career, she is actively involved in kayaking, with expeditions that have taken her beyond Europe to Malawi in Africa, Greenland, and Fiji.

Since 2023, Kadri-Ann Sumera has also been a member of the Estonian Writers' Union. She has published a biographically based book, "Beyond the Seven Paths of Time," and a novel, "The Children of the Basilisk."

Salvestatud Arvo Pärdi Keskuses Laulasmaal / Recorded in Arvo Pärt Centre, Laulasmaa (2020, 2021)

Helirežissöör / Sound director: Martin Hein

Mastering: Siim Hiob

Tekst / Liner notes: Kadri-Ann Sumera

Tekstid tõlkinud / English translations: Andrus Lauringson

Cover design: Martin Eelma (Tuumik)

Cover photo: Mart Saar. Archives of Estonian Theatre and Music Museum

Partnerid ja toetajad / Partners and supporters:

Eesti Kultuurkapital / The Cultural Endowment of Estonia

Eesti Rahvuskultuuri Fond / Estonian National Culture Foundation

Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum / Museum of Estonian Theatre and Music

Arvo Pärdi Keskus / Arvo Pärt Centre